1. ויקרא יח

א ב וידבר יהוה אל־משה לאמר: דבר אל־בני ישראל ואמרת
ג אלהם אני יהוה אלהיכם: כמעשה ארץ־מצרים אשר ישבתם־
בה לא תעשו וכמעשה ארץ־כנען אשר אני מביא אתכם
ד שמה לא תעשו ובחקתיהם לא תלכו: את־משפטי תעשו
ה ואת־חקתי תשמרו ללכת בהם אני יהוה אלהיכם: ושמרתם
את־חקתי ואת־משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני
יהוה:

דברים כה

יג לא־
יד יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה: לא־יהיה לך בביתך
טו איפה ואיפה גדולה וקטנה: אבן שלמה וצדק יהיה־לך איפה
שלמה וצדק יהיה־לך למען יאריכו ימיך על האדמה אשר־
טז יהוה אלהיך נתן לך: כי תועבת יהוה אלהיך כל־עשה אלה
כל עשה עול:
יז זכור את אשר־עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: אשר
יח קרך בדרך ויזנב בך כל־הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא
יט ירא אלהים: והיה בהניח יהוה אלהיך לך מכל־איביך מסביב
בארץ אשר־יהוה אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את־
זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח:

דברים כו

א והיה כי־תבוא אל־הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה
ב וירשתה וישבת בה: ולקחת מראשית | כל־פרי האדמה אשר
תביא מארצך אשר יהוה אלהיך נתן לך ושמת בטנא והלכת
ג אל־המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשכן שמו שם: ובאת
אל־הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום
ליהוה אלהיך כי־באתי אל־הארץ אשר נשבע יהוה לאבתינו
ד לתת לנו: ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח יהוה
ה אלהיך: וענית ואמרת לפני יהוה אלהיך ארמי אבד אבי וירד
מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי־שם לגוי גדול עצום ורב:
ו וירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה קשה: ונצעק
ז אל־יהוה אלהי אבתינו וישמע יהוה את־קלנו וירא את־
ח ענינו ואת־עמלנו ואת־לחצנו: ויוצאנו יהוה ממצרים ביד חזקה
ט ובזרע נטויה ובמרא גדל ובאתות ובמפתים: ויבאנו אל־
המקום הזה ויתן־לנו את־הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש:
י ועתה הנה הבאתי את־ראשית פרי האדמה אשר־נתתה לי
יהוה והנחתו לפני יהוה אלהיך והשתחוית לפני יהוה אלהיך:
יא ושמחת בכל־הטוב אשר נתן־לך יהוה אלהיך ולביתך אתה
יב והלוי והגר אשר בקרבך: כי תכלה לעשר את־
כל־מעשר תבואתך בשנה השלישת שנת המעשר ונתתה
יג ללוי לגר ליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך ושבעו: ואמרת
לפני יהוה אלהיך בערתי הקדש מן־הבית וגם נתתיו ללוי
ולגר ליתום ולאלמנה ככל־מצותך אשר צויתני לא־עברתי
יד ממצותיך ולא שכחתי: לא־אכלתי באני ממנו ולא־בערתי
ממנו בטמא ולא־נתתי ממנו למת שמעתי בקול יהוה אלהי
טו עשיתי ככל אשר צויתני: השקיפה ממעון קדשך מן־השמים
וברך את־עמך את־ישראל ואת האדמה אשר נתתה לנו כאשר
נשבעת לאבתינו ארץ זבת חלב ודבש:

10. [illegible]

[illegible]

עשית בשעה שעולי הגולה
ו ממעמקי־סבל ויאוש: "כשל כח הסבל והעפר הרבה
נו לא נוכל לבנות בחומה"; ישבת בחיבוק־ידים; לא
תפת בסבלם של הלוחמים למען היהדות, ארץ ישראל
ולה; מעולם לא הבאת קרבן אחד לטובתם. רק
מך וטובתך דאגת כל הימים, ורק למענך התפללת

, אם יתחנן בעדכם, אז תבוא גאולתו
גם גאולתכם — "כי אם פניו אשא". אז תדעו, כי איוב
נפדה מן המיצר האיגואיסטי ונכנס למרחב הסימפטיה עם
הציבור וההצטרפות לזולת, וכי ההתבדלות הופקעה,
ובמקומה הופיעה ההתחברות.

3. מדרש ספרא, ילקוט שמעוני ויקרא

וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם. ר"ש בן יוחאי אומר הוא שנאמר להלן אנכי ה' אלהיך אני הוא שקבלתם מלכותי עליכם במצרים, אמרו לו הן הן, קבלתם מלכותי קבלו גזרותי לא יהיה לך אלהים אחרים על פני: הוא שנאמר כאן אני ה' אלהיכם אני הוא שקבלתם מלכותי עליכם בסיני אמרו לו הן הן, קבלתם מלכותי קבלו גזרותי כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו.

מדרש [illegible], ילקוט שמעוני, כי תבוא

ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם, זו היא שאמר רבי יוסי הגלילי וכי תעלה על דעתך כהן שאינו בימיך, אלא כהן (ג) שהוא כשר, וכן הוא אומר אל תאמר כה היה שהימים הראשונים וגו'. ואמרת אליו (ולא) [שאינך] כפוי טובה. הגדתי היום פעם אחת קורא בשנה ואי את קורא פעמים בשנה.

נוסח הגדה של פסח 5.

בכל דור ודור חיב אדם לראות את־עצמו כאלו הוא יצא ממצרים. שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יהוה לי בצאתי ממצרים. לא את־אבותינו בלבד גאל הקדוש ברוך הוא אלא אף אותנו גאל עמהם. שנאמר ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו את־הארץ אשר נשבע לאבתינו:

מכסה המצות ואוחז הכוס בידו עד הללויה, ואומר בקול רם ובשמחה עצומה:

לפיכך אנחנו חיבים להודות. להלל. לשבח. לפאר. לרומם. להדר. לברך. לעלה. ולקלס. למי שעשה לאבותינו ולנו את־כל־הנסים האלו. הוציאנו מעבדות לחרות. מיגון לשמחה. ומאבל ליום טוב. ומאפלה לאור גדול. ומשעבוד לגאלה. ונאמר לפני שירה חדשה הללויה:

הללויה. הללו עבדי יהוה הללו את־שם יהוה יהי שם יהוה מברך מעתה ועד עולם: ממזרח־שמש עד־מבואו מהלל שם יהוה: רם על־כל־גוים יהוה על השמים כבודו: מי כיהוה אלהינו המגביהי לשבת: המשפילי לראות בשמים ובארץ: מקימי מעפר דל מאשפת ירים אביון: להושיבי עם־נדיבים עם נדיבי עמו: מושיבי עקרת הבית אם־הבנים שמחה. הללויה:

בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז: היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו: הים ראה וינס הירדן יסב לאחור: ההרים רקדו כאילים גבעות כבני־צאן: מה־לך הים כי תנוס הירדן תסב לאחור: ההרים תרקדו כאילים גבעות כבני־צאן: מלפני אדון חולי ארץ מלפני אלוה יעקב: ההפכי הצור אגם־מים חלמיש למעינו־מים:

אוחז הכוס בידו, עד גאל ישראל, ואומר בשמחה עצומה:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר גאלנו וגאל את־אבותינו ממצרים והגיענו הלילה הזה לאכל־בו מצה ומרור כן יהוה אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים (במוצ"ש מן הפסחים ומן הזבחים) אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון ונודה לך שיר חדש על גאלתנו ועל פדות נפשנו: ברוך אתה יהוה גאל ישראל:

9. בן איש חי [illegible]

האומר דבר תורה בשם אומרו מביא גאולה, וצריך להבין מה טעם יש בזה על דברי תורה. ונ"ל בס"ד דאם אומר דבר תורה ואינו אומרו בשם אומרו, זה יהי' מחמת גאוה שרוצה להתגאות בטלית אחרים, שיחשבו העולם שדבר זה הוא המחדש אותו מדעתו, ולפ"ז המדקדק לומר דבר בשם אומרו הרי זה מואס בגאוה ולומד תורה לשמה, לכן מדה כנגד מדה בזכות זה שלומד לשמה יציל הקב"ה אות למד שבו רמוז לימוד התורה בתוך אותיות גאוה אשר מאס זה האדם, ויהי' כאן צירוף גאולה ולז"א מביא גאולה לעולם.

4. פסחים פרק עשירי

מזגו לו כוס שני, וכאן הבן שואל אביו. ואם אין דעת בבן, אביו מלמדו: מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?

• • • •

... ולפי דעתו של בן אביו מלמדו. מתחיל בגנות ומסים בשבח, ודורש מ"ארמי אובד אבי" (דברים כו, ה), עד שיגמר כל הפרשה כלה.

משנה פסחים

רבן גמליאל היה אומר: כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו. ואלו הן: פסח, מצה ומרור. פסח — על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים. מצה — על שום שנגאלו אבותינו במצרים. מרור — על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים. בכל דור ודור חיב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים, שנאמר (שמות יג, ח): "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים". לפיכך אנחנו חיבין להודות, להלל, לשבח, לפאר, לרומם, להדר, לברך, לעלה ולקלס למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו, הוציאנו מעבדות לחרות, מיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב, ומאפלה לאור גדול, ומשעבוד לגאלה. ונאמר לפניו הללויה.

7

רש"י

ובחקתיהם לא תלכו. מה הניח הכ' שלא אמר אלא אלו נמוסות שלהן דברים החקוקין להם כגון ז טרטיאות ח ואיצטדיאות ר"מ א' אלו דרכי האמורי שמנו חכמים: (ד) את משפטי תעשו. אלו דברים האמורים בתורה במשפט שאלו לא נאמרו היו כדאי לאומרן: ואת חקתי תשמרו. דברים שהם גזירת המלך שיצה"ר משיב עליהם למה לנו לשומרן ואוה"ע משיבין עליהם כגון אכילת החזיר ולבישת שעטנז וטהרת מי חטאת לכך נא' אני ה' גזרתי עליכם אי אתם רשאי להפטר: ללכת בהם. אל תפטר מתוכם שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמת האומות:

8. רמב"ם הל' חמץ ומצה

לז ובכל דור ודור חיב אדם להראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים; שלא את אבותינו בלבד גאל, אלא אף אותנו גאל, שנאמר: "ואותנו הוציא משם, למען הביא אתנו, לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבתינו" (דברים ו,כג).

לח לפיכך אנו חיבים להודות להלל לשבח לפאר לרומם לגדל ולהדר ולנצח ולברך למי שעשה לנו ולאבותינו את כל הנסים האלו, והוציאנו מעבדות לחרות, ומשעבוד לגאלה, ומיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב, ומאפלה לאור גדול, ונאמר לפניו הללו יה.

לט "הללו יה, הללו עבדי יי, הללו את שם יי. יהי שם יי מברך... חלמיש למעינו מים" (תהלים קיג,א-קיד,ח).

מ ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, והגיענו ללילה הזה לאכל בו מצה ומרורים. כן יי אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים שיגיע דמם על קיר מזבחך לרצון, ונודה לך שיר חדש על גאלתנו ועל פדות נפשנו. ברוך אתה יי, גאל ישראל.

6. מסכת פסחים דף קיז..

א"ר יהודה אמר שמואל שיר שבתורה משה וישראל אמרוהו בשעה שעלו (ישראל) מן הים· והלל זה מי אמרו נביאים שביניהם תקנו להם לישראל שיהו אומרין אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבוא עליהם ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתם :

מסכת פסחים דף קיח

(א"ר יוחנן) מפני שיש בו חמשה דברים · אלו הן יציאת מצרים וקריעת ים סוף ומתן תורה ותחיית המתים וחבלו של משיח · יציאת מצרים דכתיב (תהלים קיד) בצאת ישראל ממצרים · קריעת ים סוף דכתיב (שם) הים ראה וינס · מתן תורה דכתיב (שם) ההרים רקדו כאילים (גבעות כבני צאן)· תחיית המתים דכתיב (שם קטו) אתהלך לפני ה' בארצות החיים· חבלו של משיח דכתיב (שם קטו) לא לנו ה' לא לנו וגו וא"ר יוחנן. [לא לנו ה' לא לנו] זו שיעבוד גליות· איכא דאמרי (תני) [אמר] רבי יוחנן "לא לנו ה' לא לנו זה מלחמת גוג ומגוג·

ספר אורות, אורות ישראל פ"ח

11

[illegible]

יד. יש בידינו סם חיים בעד כל העולם במובן הלאומי. זה הענין שהוא כלל מוסכם בתולדה, שאומה מוכרחת למות, ולעבור מן העולם, שהרי כל העמים העתיקים כמעט שעברו ובטלו מן העולם, ואם יש איזה עם קיים מימי קדומים לא עברו עליו סבות של פיזורים, גם לא נתפתח כראוי להשפיע מחוגו על העולם. אבל להיות עם חי ופועל, ואיתן במדה מוצקה עד כדי לנצח כמה משברים, זה לא נראה בעולם חוץ מישראל. ע"י שם ד' הקשור בהם וסם החיים של תורת חיים שבתוכם, וסם חיים זה עתיד לצאת מאתנו על כל העולם, וישמחו וירננו לאומים כי תשפוט עמים מישור ולאומים בארץ תנחם סלה.

טו. עד תור הגאולה העתידה השפענו על העולם רק לימודי חובות, מוסר וצדק היוצא מדעת אלהים אמת. והחובות אין העולם חפץ לקבל, ואם הוא מקבל נשאר בלב טינא על המעורר הראשי לידיעת החובה, שאינה נותנת להנפש הברברית להתפשט בכל מאוייה. אבל בבא התור של אור העולם להגלות, יודע לעולם, שדרכי החיים של העונג האמיתי אנחנו משפיעים בעולם, את אושר החיים הנותן לו את ערכו. אשר מבלעדו הוא שלול כל ערך. ועונג ואושר זהו דבר השוה לכל, עכ"פ לחשוק בו, ואת המקור המשפיע אושר ועונג מכבדים ומחבבים. וע"כ "יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים בכנף איש יהודי".

טז. כנסת ישראל הולכת לקראת השחרור העליון שלה, לקראת השחרור הרוחני משעבוד מלכיות, לד[illegible] שלליות כל השתעבדות הרוח מכל הדמיונות והסברות של אומות העולם, [illegible] כוללת תוצאות העורון האנושי הרואה את העולם לפנים, של אי־האפשרות להסתגל להבהירות העליונה של כבוד שמים, של שיגוב שם ד' לבדו. ותנועת החופש המורגשת בכל השדרות, אפילו אצל קלי־הקלים שבאומה, בפנימיותה יונקת היא את לשד חיותה מהצמאון של השחרור העליון, של עלמא דחירו, אשר הקול קול יעקב לא תהיה לו שום השפעה מידי עשו.

2. יהושע כד

א ויאסף יהושע את־כל־שבטי ישראל
שכמה ויקרא לזקני ישראל ולראשיו ולשפטיו ולשטריו
ב ויתיצבו לפני האלהים: ויאמר יהושע אל־כל־העם כה־אמר
יהוה אלהי ישראל בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם תרח
ג אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלהים אחרים: ואקח את־
אביכם את־אברהם מעבר הנהר ואולך אתו בכל־ארץ
ד כנען וארבה את־זרעו ואתן־לו את־יצחק: ואתן ליצחק את־
יעקב ואת־עשו ואתן לעשו את־הר שעיר לרשת אותו
ויעקב ובניו ירדו מצרים:

יהושע כד

מעבר
יג ואתן לכם ארץ | אשר לא־יגעת בה וערים אשר
לא־בניתם ותשבו בהם כרמים וזיתים אשר לא־נטעתם
יד אתם אכלים: ועתה יראו את־יהוה ועבדו אתו בתמים
ובאמת והסירו את־אלהים אשר עבדו אבותיכם בעבר
טו הנהר ובמצרים ועבדו את־יהוה: ואם רע בעיניכם לעבד
את־יהוה בחרו לכם היום את־מי תעבדון אם את־אלהים
אשר־עבדו אבותיכם אשר בעבר הנהר ואם את־אלהי
האמרי אשר אתם ישבים בארצם ואנכי וביתי נעבד את־
טז יהוה: ויען העם ויאמר חלילה לנו מעזב את־
יז יהוה לעבד אלהים אחרים: כי יהוה אלהינו הוא המעלה
אתנו ואת־אבתינו מארץ מצרים מבית עבדים ואשר עשה
לעינינו את־האתות הגדלות האלה וישמרנו בכל־הדרך
יח אשר־הלכנו בה ובכל העמים אשר עברנו בקרבם: ויגרש
יהוה את־כל־העמים ואת־האמרי ישב הארץ מפנינו גם־
יט אנחנו נעבד את־יהוה כי־הוא אלהינו: ויאמר
יהושע אל־העם לא תוכלו לעבד את־יהוה כי־אלהים
קדשים הוא אל־קנוא הוא לא־ישא לפשעכם ולחטאותיכם:
כ כי תעזבו את־יהוה ועבדתם אלהי נכר ושב והרע לכם
כא וכלה אתכם אחרי אשר־היטיב לכם: ויאמר העם אל־
כב יהושע לא כי את־יהוה נעבד: ויאמר יהושע אל־העם עדים
אתם בכם כי־אתם בחרתם לכם את־יהוה לעבד אותו
כג ויאמרו עדים: ועתה הסירו את־אלהי הנכר אשר בקרבכם
כד והטו את־לבבכם אל־יהוה אלהי ישראל: ויאמרו העם
כה אל־יהושע את־יהוה אלהינו נעבד ובקולו נשמע: ויכרת
יהושע ברית לעם ביום ההוא וישם לו חק ומשפט בשכם:

יחזקאל לז

ז ונבאתי כאשר צויתי
ויהי־קול כהנבאי והנה־רעש ותקרבו עצמות עצם אל־
ח עצמו: וראיתי והנה־עליהם גדים ובשר עלה ויקרם עליהם
ט עור מלמעלה ורוח אין בהם: ויאמר אלי הנבא אל־הרוח
הנבא בן־אדם ואמרת אל־הרוח כה־אמר | אדני יהוה
מארבע רוחות באי הרוח ופחי בהרוגים האלה ויחיו:
י והנבאתי כאשר צוני ותבוא בהם הרוח ויחיו ויעמדו על־
יא רגליהם חיל גדול מאד מאד: ויאמר אלי בן־אדם העצמות
האלה כל־בית ישראל המה הנה אמרים יבשו עצמותינו
יב ואבדה תקותנו נגזרנו לנו: לכן הנבא ואמרת אליהם כה־
אמר אדני יהוה הנה אני פתח את־קברותיכם והעליתי
אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל־אדמת ישראל:
יג וידעתם כי־אני יהוה בפתחי את־קברותיכם ובהעלותי אתכם
יד מקברותיכם עמי: ונתתי רוחי בכם וחייתם והנחתי אתכם
על־אדמתכם וידעתם כי אני יהוה דברתי ועשיתי נאם־
יהוה: